

TM	Г. XXXVI	Бр. 4	Стр. 1559-1582	Ниш	октобар - децембар	2012.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 070.433(497.11-11/-12-04)

Originalan naučni rad

Primljeno: 25.08.2012.

Revidirana verzija: 13.12.2012.

Milovan Vuković

Danijela Voza

Dejan Riznić

Univerzitet u Beogradu

Tehnički fakultet u Boru

Odsek za inženjerski menadžment

Bor

POGRANIČJE ISTOČNE I JUGOISTOČNE SRBIJE U ŠTAMPANIM MEDIJIMA NACIONALNOG ZNAČAJA *

Apstrakt

Odavno je poznato da su mediji moćni u oblikovanju javne svesti i definisanju javnog diskursa. Cilj ovog rada je da se istraži način na koji štampani mediji izveštavaju o ljudima, događajima i socijalnim procesima u pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije. Može se pretpostaviti da slika o pograničnim opštinama ove oblasti ima uticaj ne samo na stavove najšire javnosti o njima nego i na njihovu spremnost da pomognu buduću razvoj ovih lokalnih zajednica.

U ovom radu su predloženi rezultati kvantitativne i kvalitativne analize sadržaja s ciljem da se utvrdi medijska slika pograničnih opština, a isto tako i ljudi koji žive na ovom prostoru.

Ključne reči: pograničje Srbije, pogranične opštine, štampani mediji, analiza sadržaja, medijska slika

dvoza@tf.bor.ac.rs

* Pripremljeno u okviru projekta *Održivost identiteta Srba i nacionalnih manjina u pograničnim opštinama istočne i Jugoistočne Srbije* (179013), koji se izvodi na Univerzitetu u Nišu – Mašinski fakultet, a finansira ga Ministarstvo prosvete i nauke RS.

BORDERLANDS OF EASTERN AND SOUTH-EASTERN SERBIA IN THE PRINTED MEDIA OF NATIONAL IMPORTANCE

Abstract

It has been known for a long time that the media are powerful in shaping public awareness and definition of public discourse. The aim of this study is to investigate the way the printed media reporting on people, events and processes in the borderlands of Eastern and South-Eastern Serbia. It may be assumed that the image of municipalities in this area can have an impact not only on attitudes of general public toward them, but also on their willingness to help the future development of these local communities.

The paper presents results of quantitative and qualitative content analysis of daily newspapers with the aim to establish a media image of border municipalities as well as people who inhabit this region.

Key words: Borderlands of Serbia, Border Municipalities, The Printed Media, Content Analysis, Media Image

UVOD

Mediji u savremenim uslovima imaju veliki značaj u kreiranju slike javnosti o nekom događaju ili pojavi, odnosno predmetu medijskog izveštavanja. Na osnovu toga nastaju percepcije javnosti o najvažnijim društvenim problemima, kao i odgovarajuće reagovanje na njih. Izveštavanje o određenim, geografski udaljenim oblastima prati takođe ovu zakonomernost, što se ogleda u stvaranju dugoročnih slika (percepcija) o nekom kraju, kako pozitivnih, tako i negativnih.

Pogranična područja u pogledu ekonomskog, političkog, etnodemografskog i kulturnog razvoja, uglavnom se tretiraju kao zaostala područja. Među uzrocima neravnomernog razvoja ovih oblasti najčešće se ističu: (1) periferan geografski položaj koji dovodi do ekonomskog zaostajanja i depopulacije, (2) funkcionalna perifernost, odnosno funkcionisanje ekonomskih aktivnosti van privrednog jezgra države, (3) državna granica koja svojim osnovnim svojstvima (barijernost i kontaktnost) u velikoj meri oblikuje kulturni pejzaž i ekonomski razvoj cele zemlje, a naročito pograničnih područja, te (4) prirodni uslovi (Miletić, Todorović & Miljanović, 2009a, str. 160). Mnoga naselja u Republici Srbiji u oblastima na većoj udaljenosti od lokalnih, subregionalnih i regionalnih centara, kao i u brdsko-planinskim predelima, beleže „dugovremeno, kontinuirano smanjenje ukupne populacije i uopšte negativan demografski razvitak” (Стаменковић, 2004, str. 122). To se, naravno, odnosi i na pograničje Istočne i Jugoistočne Srbije.

Pogranične opštine Istočne i Jugoistočne Srbije zauzimaju teritoriju površine 10.483 km² (neznatno manje od površine AP KiM; 10.887 km²) na kojoj su 2002. godine živela 434.982 stanovnika (samo 7,96% stanovništva centralnog dela Republike Srbije) sa prosečnom gustinom naseljenosti od 41,49 st./km². Reč je o izrazito heterogenom prostoru budući da su prisutne velike razlike među teritorijalnim jedinicama (opštinama) po pitanju površine (od 264 do 1.232 km²), broju naselja (od 14 do 86), te gustine naseljenosti (od 5,32 do 54,82 st./km²). U tabeli 1 su predočeni osnovni podaci o 16 opština u pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije.

U periodu između dva poslednja popisa (od 2002. do 2011. godine) došlo je do osetnog pada broja žitelja ove oblasti – od 8,7% (u Surdulici) do 35,2% (u Crnoj Travi). Starenje stanovništva u ovim krajevima je izražen društveni problem – u Opštini Knjaževac prosečna starost stanovništva je odavno prešla republički prosek (40,2) približivši se starosti od 50 godina. Naselja sa 20 i manje stanovnika najveće rasprostranjenje imaju u okolini Dimitrovgrada (16 naselja), Knjaževca, Pirot i Crne Trave (sa po pet naselja), kao i Vranja (četiri naselja) (Стаменковић, 2004, str. 126).

Tabela 1. Osnovni geografski podaci o pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije

Table 1. The basic geographic data about border region of Eastern and Southeastern Serbia

Opština	Površina km ²	Broj naselja	Broj stanovnika 2002 / 2011.		Pad broja stan. u %	Gustina naseljenosti stan./km ²
Veliko Gradište	344	26	20.650	17.559	15,0	51,4
Golubac	368	24	9.913	8.161	17,7	22,24
Majdanpek	932	14	23.703	18.179	23,3	19,51
Kladovo	629	23	23.613	20.635	12,6	32,75
Negotin	1.089	39	43.418	36.879	15,1	33,87
Zaječar	1.069	42	65.969	58.547	11,3	54,82
Knjaževac	1.202	86	37.172	30.902	16,9	26,10
Pirot	1.232	72	63.791	57.911	9,2	47,01
Dimitrovgrad	483	43	11.748	10.056	14,6	20,82
Babušnica	529	53	15.734	12.259	12,1	23,17
Crna Trava	312	25	2.563	1.661	35,2	5,32
Surdulica	628	41	22.190	20.265	8,7	32,17
Bosilegrad	571	37	9.931	7.979	19,7	13,97
Trgovište	370	35	6.372	5.145	19,3	13,91
Bujanovac	461	59	43.302	18.542 ¹	57,2 ¹	40,22 ¹
Preševo	264	35	34.904	3.066 ²	91,2 ²	11,53 ²

Izvori: Шехић, Денис; Шехић, Демир. 2007. *Географски атлас Србије*, MONDE NEUF; Политика, Београд.

Република Србија. 2012. Попис 2011. – Прелиминарни резултати.

^{1,2} Podaci ne odgovaraju stvarnom stanju zbog bojkota tokom popisa 2011. godine.

Osim negativnih demografskih tendencija među društvenim problemima izraženim u ovom delu pograničja Srbije, izdvaja se ne-raznomerni regionalni razvoj koji se ogleda u mnogima oblastima; pre svega u ekonomiji. Uprkos tome što Pirotski okrug ima viši stepen zaposlenosti (309 zaposlenih na 1.000 stanovnika) u odnosu na prosek Republike, pa i na Grad Beograd (303 zaposlena lica na 1.000 žitelja), realna ekonomska situacija ilustrovana nižim dohotkom *per capita* je nepovoljna kako u ovom, tako i u borskom i zaječarskom okrugu. Najpribližnji iznos republičkom proseku zarada imaju dve opštine Istočne Srbije – Kladovo sa 31.339 dinara i Majdanpek sa 29.672 dinara. U ostalim opštinama razlika u prosečnim zaradama se kreće od oko 15% (u Negotinu, Preševu, Surdulici i Zaječaru), pa do oko 40%, za koliko su niže plate zaposlenih u Knjaževcu i Babušnici – prosek zarada oko 19.000 dinara (Петровић 2011, 1514). Zaostajanje po pitanju zarada u odnosu na republički prosek može se objasniti delovanjem niza faktora.

To je posledica niske efikasnosti privrede, pre svega u centrima okruga, odnosno niske iskorišćenosti privrednih kapaciteta, fiktivne zaposlenosti, nezavršenih procesa vlasničkog, granskog, tehnološkog, kadrovskog prestrukturiranja, nerazvijenosti tržišta i dr. (Милетић, 2006, str. 184).

Kao područja nižeg stepena razvijenosti izdvajaju se donji delovi Podunavlja i „relativno širok pojas prema Bugarskoj i delom prema Rumuniji” (Милетић, 2006, str. 188). Tako je 2007. godine Majdanpeku, koji se nalazio na listi 11 gradskih naselja na devastiranom području, pridodat i Zaječar (Милетић, Миљановић, & Тодоровић, 2009б, str. 203).

Novija istraživanja pokazuju da pismenost i obrazovna struktura stanovništva pograničnih opština Istočne i Jugoistočne Srbije postaju sve više faktor socijalne isključenosti, a sve manje oslonac razvoja (Петровић, 2011). Naime, u dvanaest od ukupno šesnaest pograničnih opština Istočne i Jugoistočne Srbije udeo nepismenog stanovništva u ukupnoj populaciji je veći nego što je to republički prosek, ili pak prosek za centralnu Srbiju – jedino Veliko Gradište, Pirot, Zaječar i Dimitrovgrad imaju manji postotak nepismenih na svojoj teritoriji nego centralna Srbija. Na posmatranom području postoje teritorijalne jedinice u kojima je učešće nepismenih u obrazovnoj stukturi stanovništva značajno; na primer, u Bosilegradu i Preševu ima po 8% nepismenih, u Surdulici skoro 9%, dok je nepismenost veća od 10% utvrđena u Babušnici, Crnoj Travi, Vujanovcu i Trgovištu. Najizraženija nepismenost je među stanovnicama Trgovišta – u ovoj opštini je čak 20,47% onih bez završene osnovne škole (Петровић, 2011, str. 1505). Uz povećanu nepismenost ide i, s njom povezan problem, nezaposlenost. Ona je najizraženija upravo u Crnoj Travi (20,50%) i Trgovištu (23,6%).

Analize drugih istraživača ukazuju na to da je u regionu južne i

Istočne Srbije 20% stanovništva u radnom dobu isključeno sa tržišta rada, te da je „nezaposlenost ključni faktor isključenosti sa tržišta rada”:

Region Južne i Istočne Srbije karakterišu relativno mala stopa participacije na tržištu rada, visoke stope nezaposlenosti i dugoročne nezaposlenosti, znatan udeo neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti, kao i relativno visok udeo pojedinaca sa privremenim zaposlenjem.“ (Голубовић & Голубовић, 2011, str. 1490).

Najzad, pitanja multietničnosti trebalo bi takođe da pridobiju veću pažnju društva kada je reč o ovom delu pograničja Srbije. Naime, premda Srbi čine oko 85% ukupne populacije, pograničje Istočne i Jugoistočne Srbije nije etnički homogeno poput drugih delova Srbije. U karpatskom delu ovog pojasa žive Vlasi (oko 10%), u balkanskom delu (Pirot i Dimitrovgrad) značajnije su prisutni Romi i Bugari. Još značajnije prisustvo pripadnika ovih etničkih manjina je u Surdulici (Romi), te u Bosilegradu, središtu Krajišta u kojem Bugari čine većinu od 71%. Najzad, u opštinama Bujanovac i Preševo (Južno Pomoravlje) na etničkoj mapi dominiraju Albanci (Милетић, 2006, str. 180).

Očigledno je da pogranični krajevi predstavljaju interesantno polje za sagledavanje značaja izveštavanja u medijima nacionalnog značaja. O prilikama u pograničnim krajevima se, po pravilu, manje zna, te konzistentno, sistematsko i planski ostvarivano medijsko izveštavanje može doprineti boljem upoznavanju najšire javnosti za prilikama u ovim oblastima, kao i uklanjanju nekih stereotipa i predrasuda. Medijske slike određenog kraja mogu, recimo, uticati na stvaranje slike najšire javnosti o bogatstvu prirodnih resursa, te na njihovo intenzivnije korišćenje u različitim oblastima (rudarstvo, energetika, saobraćaj, turizam itd).

Slično, učestalo izveštavanje o procesu starenja stanovništva na određenom geografskom prostoru može podstaći različite aktere na planu zaustavljanja ili usporavanja nepovoljnih demografskih kretanja. Ključno pitanje je kako obezbediti odgovarajući kvalitet života ljudi koji žive u perifernim oblastima. Njihov standard je, uglavnom, niži u odnosu na glavni grad i urbane sredine.

Najzad, pograničje često predstavlja oblast izraženije međuetničnosti. Prikazivanje problema manjina, približavanje kultura i menjanje negativnog odnosa prema manjinama predstavljaju, takođe, važne ciljeve medija u kontekstu upravljanja multietničnošću (Вајда, Шипош, & Војаковски, 2002, str. 219). Mediji bi trebalo da afirmišu multietničnost, a ne da generišu govor mržnje i diskriminacije koji može dovesti do sukoba različitog intenziteta (Симеуновић, 2009, str. 90).

U ovom radu se sagledava medijska slika pograničnih opština Istočne i Jugoistočne Srbije u štampanim medijima nacionalnog značaja – u *Politici*, *Večernjim novostima* i *Blicu*. Najveći deo analize medijskog izveštavanja u radu odnosi se na način na koji mediji izveštavaju o pograničnim opštinama u svetlu isticanja mogućnosti za budući privredni razvoj ovih opština (u prvom redu, poljoprivrede, rudarstva, energetike i

industrije), s obzirom na to da on predstavlja okosnicu razvoja i ostalih oblasti poput, recimo, saobraćaja i turizma. U tom smislu, analizi tekstova koji se neposredno ili posredno bave pitanjima regionalnog razvoja (kao i mogućnostima unapređenja saradnje pograničnih opština) posvećena je vidna pažnja. Ova pitanja dobijaju na aktuelnosti budući da je reč o izrazito heterogenom prostoru, kako sa privrednog i političkog tako i sa kulturnog aspekta.

METOD ISTRAŽIVANJA

Pri istraživanju u ovom radu korišćena je analiza sadržaja – metod pomoću kojeg se na sistematičan i kvantitativan način dolazi do podataka o sadržaju neke poruke, pošiljaocu i primaocu, kao i o efektima poruke (Милић, 1978, str. 571; Шушњић, 1973, str. 247). S obzirom na to da je ovaj istraživački metod nastao kao rezultat teorijskih i praktičnih potreba da se o pojedinim oblicima društvene komunikacije dobiju objektivniji i precizniji podaci ne iznenađuje njegova vidna zastupljenost u novijim istraživanjima medijske slike različitih segmenata društvene stvarnosti u Srbiji (Валић-Недељковић, 2008; Симеуновић, 2009; Тодоровић, 2009а, 2009б; Пралица, 2010; Миливојевић, 2010; Милошевић-Радловић, 2011; Торлак, 2011).

Analiza sadržaja omogućava u prvom redu kvantitativno opisivanje manifestnog sadržaja komunikacije (Berelson, 1952). No, njeni rezultati omogućavaju i utvrđivanje veza između odlika analiziranog teksta i njihovog konteksta, što govori i o kvalitativnoj strani ovog metoda (Krippendorf, 2004).

Budući da je medijska slika novinski konstrukt, njene odlike i kvalitet zavise od načina proizvodnje, odnosno simboličkih praksi kojima je nastala. Rezultati kvalitativne analize sadržaja korišćeni su za identifikovanje profesionalnih praksi čijom primenom nastaje upravo ovakva medijska slika (Миливојевић 2010, str. 47).

Najzad, dokumentovanje sadržinskih odlika analiziranih štampanih medija omogućava sagledavanje uloge tih medija u defmisanju agende (*agenda setting role*), odnosno načina na koji ti mediji odabiru, definišu i obrađuju teme koje obeležavaju javnu komunikaciju (McCombs & Shaw, 1972). Pravilnost u odabiranju i obradi sadržaja o pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije u tri istraživana dnevna lista utvrđuje se u ovom radu imajući u vidu celinu informativne produkcije štampanih medija – težište nije na sličnostima i razlikama među pojedinim novinama, odnosno njihovim specifičnostima.

Da bi se ustanovio kvalitet izveštavanja o pograničnim opštinama, postavljena su dva zadatka u istraživanju koja se svode na: (1) utvrđivanje vidljivosti, odnosno prisutnosti tema o pograničnim opštinama u štampanim medijima, kao i na (2) utvrđivanje načina na koji su pogranične opštine prikazane u štampanim medijima.

Za realizaciju prvog zadatka korišćena su sledeća tri indikatora (Милошевић Радуловић, 2011, str. 1383):

1. *Broj tekstova koji se odnose na pogranične opštine,*
2. *Značaj koji se pridaje takvim tekstovima, te*
3. *Teritorijalna zastupljenost* (učešće opština u tekstovima koji se bave temama iz pograničja).

Značaj teksta – drugi indikator vidljivosti – utvrđivan je prema: (1) *mestu teksta* (u okviru stalnih rubrika ili na regionalnim, odnosno lokalnim stranama) i (2) *obliku novinarskog izražavanja*, polazeći od čisto faktografskih formi (vest, izveštaj ili intervju), preko analitičkih oblika (komentar, osvrt, članak, društvena hronika i sl.), pa do beletrističkih formi (feljton i reportaža). Analizom nisu obuhvaćeni samo tekstovi novinara već i prilozi čitalaca za koje pojedini od analiziranih dnevnih listova rezervišu posebne rubrike. Oglasni deo novina nije bio predmet ove analize.

Kada je o drugom zadatku reč – načinu na koji su pogranične opštine prikazane – glavni indikator se odnosio na *sadržaj tekstova*, odnosno na: (1) teme koje su karakteristične za pogranične opštine, kao i na (2) *delovanje aktera* događaja opisanih u tekstovima. Svaka tekstualna jedinica je razvrstana u neku od šest unapred određenih kategorija:

1. *Kvalitet života ljudi u pograničju,*
2. *Ekonomija,*
3. *Starenje stanovništva u pograničju,*
4. *Reagovanja čitalaca,*
5. *Politika,*
6. *Kultura.*

U okviru prve kategorije tekstovi su razvrstavani u tri podgrupe. Najpre su klasifikovani tekstovi koji obrađuju pitanja siromaštva ljudi u pograničju, infrastrukturne opremljenosti naselja, kao i zdravstvene i socijalne zaštite. U drugu podgrupu su svrstani tekstovi o sigurnosti i kriminalu u pograničju, dok su u treću podgrupu razvrstani tekstovi koji opisuju svakodnevni život tzv. „običnih ljudi“ u pograničju.

U kvalitativnu analizu je uvršćeno i pitanje *aktivnosti*, odnosno *pasivnosti* aktera u temama o pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije, a koje se odnose na kvalitet života u pograničju. Teme o pograničnim opštinama su prikazane kao aktivne ukoliko akteri (pojedinci, udruženja, preduzeća, jedinice lokalne samouprave itd.) opisanog događaja samoinicijativno deluju. To delovanje, međutim, može imati pozitivan ili negativan predznak; na primer, *pozitivno* delovanje ukoliko se neka neka opština odluči da novčano potpomogne penzionere sa malim primanjima (ispod donje granice siromaštva), a *negativno* ukoliko se opštinsko rukovodstvo odluči da promeni nazive ulica u višenacionalnoj sredini bez prethodno obavljene javne rasprave.

UZORAK ISTRAŽIVANJA

Empirijski materijal koji je poslužio kao osnova za analizu, prema prethodno opisanoj metodologiji, formiran je na osnovu tekstova objavljenih u tromesečnom periodu (od 1. februara do 30. aprila 2012. godine) u tri dnevna lista, odnosno u *Politici*, *Večernjim novostima* i *Blicu*. U odabiranju uzorka dnevnih novina pošlo se od tiraža i ugleda novina u Srbiji. *Politika* je, otuda, odabrana kao najstariji list na Balkanu (izlazi od 1904. godine), koji uživa izuzetan ugled i ima veliku čitanost uprkos smanjenom tiražu poslednjih godina. *Večernje novosti* su, s druge strane, i dalje među najtiražnijim novinama u zemlji, a odlikuju se prepoznatljivim stilom – brzo, kratko i jasno. *Blic* takođe pripada visokotiražnim dnevnim listovima; svrstava se u polutabloidne listove (Симеуновић, 2009, стр. 74). Najzad, sva tri odabrana dnevna lista imaju stalne rubrike posvećene temama iz unutrašnjosti.

Predmet analize su tekstovi o pograničnim oštinama koji su objavljeni u navedena tri dnevna lista u tromesečnom periodu. Odabranim vremenskim periodom predupređen je eventualni problem nejednačenosti u zastupljenosti sadržaja tokom sedmice koje mogu nastati kao posledica nekonzistentne uređivačke politike. Analizom su obuhvaćeni i tekstovi štampani na stranicama različitih dodataka (Милошевић Радуловић, 2011, стр. 1394). Prema tome, formirani uzorak se sastojao od po 90 brojeva *Politike*, *Večernjih novosti* i *Blica*, tako da je uzorak činilo ukupno 270 brojeva štampanih medija – dnevnih novina.

Jedinicu analize predstavljao je pojedinačni tekst koji se odnosio, neposredno ili posredno, na neku od 16 pograničnih opština Istočne i Jugoistočne Srbije – počev od Velikog Gradišta (na severu), pa do Preševa (na jugu). Preciznije rečeno, jedinica analize bio je „prilog“ definisan kao „novinski tekst koji čini jedna grafička i sadržinska celina (bez obzira na dužinu, žanr, način obrade ili temu) sa svim pripadajućim delovima (naslov, ilustracije, umetnuti delovi i sl.) (Миливојевић, 2010, стр. 46–47).

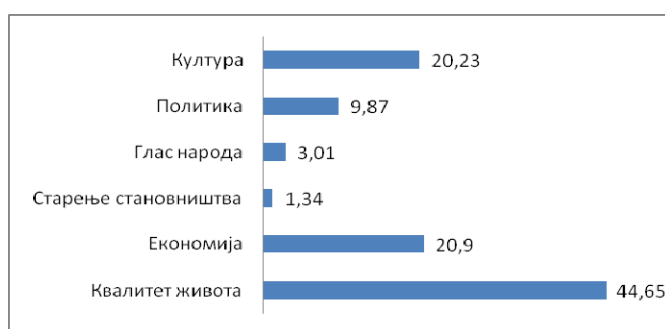
U određivanju tematske kategorizacije priloga nastojalo se da ona bude dovoljno opsežna kako bi njome bila obuhvaćena raznovrsnost sadržaja, ali da, istovremeno ne zalazi u detalje koji bi onemogućili sticanje uvida u glavne kategorije i trendove. Time je omogućeno da analizom budu obuhvaćene teme koje se odnose na konkretne događaje, a, isto tako, i da se na osnovu prethodno određenih kategorija sagledaju problemi u pograničnim opštinama koji se uopšte medijski ne prate ili se o njima povremeno izveštava (Милошевић Радуловић, 2011, стр. 1394).

KVANTITATIVNA I TEMATSKA ZASTUPLJENOST TEKSTOVA O POGRANIČNIM OPŠTINAMA

U dnevnim novinama (*Politika*, *Večernje novosti* i *Blic*) je tokom

tromesečnog perioda objavljeno ukupno 598 tekstova o pograničnim opštinama u Istočnoj i Jugoistočnoj Srbiji. U devet brojeva nije se pojavio nijedan sadržaj povezan sa ovim opštinama.

Najveći broj tekstova odnosio se na pitanja kvaliteta života (skoro polovina), dok su najmanje bili zastupljeni napisi o starenju stanovništva. Kvantitativna struktura tekstova po tematskoj raznovrsnosti može se predstaviti na sledeći način: *kvalitet života* (44,65%), *ekonomija* (20,9%), *starenje stanovništva* (1,34%), *glas naroda* (3,01%), *politika* (9,87%), *kultura* (20,23%) (Grafikon 1). Vredna pomena je primetno visoka zastupljenost tekstova iz oblasti kulture.

Grafikon 1. Struktura analiziranih tekstova tematskim oblastima (u %)

Graph 1. The structure of analyzed texts (in %)

Tekstovi koji se odnose na kvalitet života najprisutniji su u *Blicu*. Uporedni pregled zastupljenosti tekstova po tematskim oblastima je dat u Tabeli 2.

Tabela 2. Uporedni prikaz zastupljenosti tekstova po tematskim oblastima u analiziranim štampanim medijima

Table 2. Comparative review of the texts' representation in terms of subject areas in analyzed printed media

	<i>Blic</i>	<i>V. Novosti</i>	<i>Politika</i>	Ukupno
Kvalitet života	184 30,77%	76 12,71%	7 1,17%	267 44,65%
Ekonomija	87 14,55%	31 5,18%	7 1,17%	125 20,90%
Starenje stanovništva	2 0,33%	5 0,84%	1 0,17%	8 1,34%
Glas naroda	14 2,34%	0 0%	4 0,67%	18 3,01%

Politika	25 4,18%	22 3,68%	12 2,01%	59 9,87%
Kultura	81 13,55%	30 5,02%	10 1,67%	121 20,23%
Ukupno	393 65,72%	164 27,42%	41 6,86%	598 100%

U nastavku ovog odeljka data je sadržajna analiza tekstova po tematskim oblastima.

Kvalitet života

Radi detaljnije analize načina i učestalosti izveštavanja štampanih medija o kvalitetu života u pograničnim opštinama Istočne i Jugoistočne Srbije, tekstovi koji tematski pripadaju ovoj kategoriji su razvrstavani u sledeće tri podgrupe (prema postupku opisanom u metodološkom delu ovog rada):

- (1) siromaštvo lokalnog stanovništva, infrastrukturna opremljenost naselja, zdravstvena i socijalna zaštita;
- (2) sigurnost ljudi i kriminal;
- (3) svakodnevni život „običnih“ ljudi.

Rezultati uporedne analize zastupljenosti ovih tekstova u analiziranim dnevnim listovima predstavljeni su u Tabeli 3.

Tabela 3. Tekstovi prve tematske oblasti u analiziranim štampanim medijima

Table 3. Texts that belong to the first thematic category in analyzed printed media

Podgrupa	<i>Blic</i>	<i>Večernje novosti</i>	<i>Politika</i>	<i>Ukupno</i>
Siromaštvo, infrastruktura, zdravstvo i socijalna pomoć	115 72,78%	41 25,95%	2 1,27%	158 100%
Sigurnost ljudi i kriminal	49 62,03%	28 35,44%	2 2,53%	79 100%
Svakodnevni život „običnih“ ljudi	20 66,67%	7 23,33%	3 10%	30 100%

I podgrupa. Najveći broj tekstova (37,34%) prve podgrupe kategorije „kvalitet života ljudi u pograničju“ odnosi se na rad javnih preduzeća u pograničnim opštinama. Naime, reč je o tekstualnim jedinicama koji se tiču vodosnabdevanja, grejanja, aktivnosti komunalnih službi, uređenja naselja, snabdevanja električnom energijom, otvaranja bazena i sl. Sledeća tema po zastupljenosti, sa 15,19%, vezana je za pitanja socijalne

pomoći (dodela stanova socijalno ugroženim porodicama, pomoć deci bez roditelja, smeštaj i hrana za stare, besplatan ogrev za siromašne, otežan rad narodne kuhinje...). U približnoj meri, 14,56%, objavljuvani su i tekstovi o kvalitetu školstva i obrazovanja, održavanju školskih takmičenja i postignutim uspesima đaka, opštinskim stipendijama i domskom smeštaju, otvaranju sportskog vrtića itd. Sa 9,49% zastupljeni su članci o zdravstvu i infrastruktornoj opremljenosti pograničnih opština Istočne i Jugoistočne Srbije.

Opštinske inicijative čiji je cilj podsticanje nataliteta i podrška mladim bračnim parovima, tema su samo u 1,9% ukupnog broja tekstova u okviru ove podgrupe kvaliteta života. Iznenadjuće mali broj tekstova (3,8%) bavi se pitanjima međuetničkih odnosa i rodne ravnopravnosti. Ovaj podatak je naročito zabrinjavajući uzme li se u obzir činjenica da je reč o pograničnoj teritoriji sa pretežno multietničkim lokalnim zajednicama.

II podgrupa. Tekstovi o krađama i razbojništvima su sa 18% najzastupljeniji u podgrupi kriminala i bezbednosti. Dominiraju i sadržaji koji se bave požarima i protivpožarnom zaštitom (16,46%). Zatim slede nesrećni slučajevi sa smrtnim ishodom (13,92%), porodično nasilje (12,66%), saobraćajne nezgode i opšta bezbednost građana (10,13%), ubistva, pokušaji ubistva i silovanja (7,59%), te neovlašćeno posredovanje i prodaja opojnih droga (6,33%).

III podgrupa. Među 30 tekstova koji se bave svakodnevnim životom tzv. „običnih“ ljudi, najviše (36,67%) je onih koji opisuju neobična zanimanja i hobije ljudi iz pograničja. Tako se spominje žena metalostrugar iz Kladova, negotinski majstor reciklaže koji je izgradio vikendicu od čepova, jedini gajdaš iz Pirota, pirotski humorista koji čuva pirotski sleng u svojim humoreskama, poeta iz staroplaninskog sela, majdanpečki rudari, Piroćanac koji je otvorio prvu pokretnu prodavnicu u ovoj opštini i sl. Nagrade i priznanja dodeljena ljudima ovih krajeva spominju se u 30% tekstova. Neki od naslova tekstova ovog karaktera su: „Negotinka – kandidat za prestižnu nagradu Austrije“, „Podvizi vatrogasaca nagrađeni ordenom“, „Piroćanac se ponosi Mijalkovićem“, „Negotinka na evropskom tronu“ i sl. Teme solidarnosti i pomoći stanovnika pograničnih opština bolesnim i materijalno ugroženim sugrađanima zastupljene su sa 20%.

Ekonomija

Ekonomske teme su druge po zastupljenosti (20,9%) među tekstovima o pograničnim opštinama. Pri tome, trebalo bi istaći da su pitanja (ne)zaposlenosti, neredovnih isplata radnika, preduzetih inicijativa za razvoj preduzetništva i samozapošljavanja, te niskih cena nekretnina obrađena u 30,4% od ukupnog broja napisa koji potpadaju pod ovu kategoriju. Problem zapošljavanja je obrađivan u tekstovima sledećih

naslova: „Jug će Sunce ogrejati“, „Put otvara posao“, „Posao za radnika“, „Evri od alata“, „Zanat nudi obuku i platu“ i „Na Sajmu ponuđeno 150 radnih mesta“. O mogućnostima unapređenja ekonomskih prilika u ovom delu pograničja Srbije govore sledeći naslovi: „Učenici prave pirotski kačkavalj“, „Uskoro u prodaji stari pirotski kačkavalj“, „Tekstilci rade i bez stranih ulaganja“, „Najbolja firma posluje u nerazvijenoj Babušnici“ i „Vetrenjače sve bliže Golupcu“ i „Vetar pravi struju i evre“. Najzad, ukazivano je na loše ekonomsko stanje; u prvom redu, u tekstovima: „Nema povezani staž više od 2.500 radnika u Pirotu“ i „Država nema program za biznis mladih“.

Turizam, kao jedan od načina za podsticanje ekonomskog razvoja, prepoznat je i u Istočnoj i Jugoistočnoj Srbiji. U skladu sa tim je i zastupljenost ove teme od 22,4% u ukupnom broju tekstualnih jedinica o ekonomiji. Najveći broj naslova vezuje se za turizam na Staroj planini („Opravdana ulaganja u skijaški centar na Staroj planini“, „Sezona do 1. maja“, „Skijaši osvojili Babin zub“, „Duplo jeftinije skijanje“, „Pomoć UN razvoju seoskog turizma na Staroj planini“, „Otvaranje prodavnice suvenira“). Međutim, tu su i sadržaji o razvoju seoskog turizma u Gostuši (opština Pirot), finansijskim ulaganjima u nacionalni park „Đerdap“, izostanku proslave Sv. Trifuna u Rajačkim pinnicama, javnom nadmetanju za davanje u zakup dela obale Dunava u Velikom Gradištu i sl.

Tema stranih investicija u pograničnim opštinama, kao i saradnja ovih opština sa susednim zemljama, prisutna je u 18,4% tekstova o ekonomiji. Najčešće se spominje pogranična saradnja Pirotu sa Bugarskom, a među ostalim temama su: preprodavci koji dolaze u Pirot iz Bugarske, raskinut ugovor sa grčkom kompanijom koja je kupila „IHP Prahovo“, otvaranje fabrike „Gorenje“ u Zaječaru, brod sagrađen u kladovskom brodogradilištu namenjen za holandsko tržište, te planovi portugalske kompanije za investiranje u izgradnju vetroparka kod Negotina.

Tekstovi o poljoprivredi, koji su skromno zastupljeni (11,2%), posvećeni su sledećim pitanjima: dodeljivanju bespovratne novčane pomoći stočarima u opštini Knjaževac, revitalizaciji sistema za navodnjavanje u Negotinu, premijama proizvođačima duvana u Bujanovcu, podeli junica u Pirotu, dodeli platenika povrtarima u Kladovu.

Podjednako su zastupljeni i tekstovi o povećanjima i rebalansima opštinskih budžeta, licitaciji zemljišta u Velikom Gradištu, prodaji Zlatare u Majdanpeku i sl. O radu privrednih giganta – hidroelektrane „Đerdap“ i majdanpečkog rudnika – izveštava 6,4% ukupnog broja tekstova koji se bave ekonomijom.

Kultura

Rezultati istraživanja ukazuju na visok stepen zastupljenosti sadržaja o kulturi, umetnosti i sportu u tekstovima koji se odnose na pograničje Istočne i Jugoistočne Srbije (20,23%). S obzirom na to da je ovaj podatak delimično neočekivan, te da predstavlja prijatno iznenađenje za autore, trebalo bi pohvaliti redovno izveštavanje ovde analiziranih štampanih medija o kulturnim i sportskim događajima u posmatranim opštinama.

Kulturna dešavanja (izložbe, manifestacije, pozorišni i muzički festivali) u kojima su glavni akteri deca, kao i osvojene nagrade i priznanja iz oblasti kulture i umetnosti tema su 18,18% tekstova iz ove kategorije. Uspeši sportista i sportska dešavanja praćeni su u 17,36% napisa; uglavnom se radi o izveštajima sa utakmica rukometašica R.K. „Zaječar“, člana superlige Srbije.

Izložbe i manifestacije na temu narodnog izvornog stvaralaštva prisutne su u 11,57% tekstova ove kategorije. Zatim slede književnost, pozorište i film (7,44%), tekstovi u kojima se predstavljaju prirodne vrednosti (4,96%), muzika i istorijske fotografije (4,13%), slikarstvo i arheologija (3,3%). Ostali tekstovi iz kategorije kulture obrađuju teme kao što su, na primer: dani cveća i meda u Velikom Gradištu, pomen Jevrejima stradalim 1943. godine u Pirotu, konkurs za „Veće otvorenog srca“ u Knjaževcu, manastir Koroglaš koji je predat SPC, novac za kulturne ustanove, muzej u Zaječaru kao dobitnik prestižne nagrade itd.

Najviše pažnje je posvećeno Festivalu profesionalnih pozorišta Srbije „Joakim Vujić“ i 13. salonu knjige u Pirotu. Pozorišni festival održan od 12. do 19. maja u Pirotu praćen je sa tri teksta – jedan u *Politici* i dva teksta u *Blicu*. O ovogodišnjem salonu knjige u Pirotu, održanom od 13. do 19. februara u sportskoj dvorani „Kej“ (uz učešće tridesetak izdavača iz cele Srbije), najučestalije je izveštavao *Blic*. Tokom klasifikacije podataka evidentirano je pet tekstova o ovom svojevrsnom prazniku knjige: „Bećković otvara pirotski Salon knjiga“ (8. februar), „Akademik Bećković: Piroćanci su verni knjizi“ (12. februar), „Zapisi pretočeni u knjigu“ (18. februar), „Stanojeviću nagrada za kratku priču“ (19. februar) i „Knjige školama i posetiocima“ (25. februar).

U poslednje navedenom tekstu pominje se da je opština Pirot, pokrovitelj Salona, izdvojila 300.000 dinara za nabavku knjiga namenjenih svim osnovnim i srednjim školama, predškolskoj ustanovi „Čika Jova Zmaj“ i Crvenom krstu Pirota. Ova inicijativa je utoliko značajnija ukoliko se ima u vidu da ova opština, prema pisanju *Večernjih novosti*, „nije četiri godine zaredom nabavljala knjige za svoje biblioteke“. U tekstu „Odumiranje knjige“ na prvoj strani dodatka *Kultura* ovaj list detaljno opisuje loše stanje knjižnog fonda u javnim bibliotekama Srbije, osvrćući se i na posledice tog stanja po manje sredine.

Ako krenemo u unutrašnjost Srbije, lako ćemo otkriti da su stanovnici mnogih varoši lišeni mogućnosti da korišćenjem knjiga stiču nova znanja, da učestvuju u kulturnom životu. Time se pogoršava ionako težak položaj građana, posebno onih koji žive izvan gradskih centara i dodatno pospešuje demografsko odumiranje u pojedinim oblastima u Srbiji (*Večernje novosti*, 31. marta 2012. godine, str. 21).

Najzad, beležimo i primer o razvoju visokog obrazovanja u pograničju – reč je o otvaranju odeljenja Ekonomskog fakulteta iz Subotice u Bujanovcu. Predavači iz Subotice, profesori i asistenti putuju oko 600 km u Bujanovac kako bi držali predavanja na srpskom jeziku, dok nastavu na albanskom sprovode profesori sa državnog makedonskog fakulteta iz Tetova. Ovaj događaj su propratila sva tri dnevna lista, a interesantno je da se ovaj primer navodi kao model i za neke druge sredine van univerzitetskih centara.

Politika

Politički sadržaji vezani za pogranične opštine najčešće su se, u posmatranom periodu, bavili etničkim sukobima između Srba i Albanaca u opštinama Preševo i Bujanovac (22 teksta ili 37,29%). Neki od naslova ovih tekstova su: „Država neće dozvoliti promenu ulica“, „Bajazitiju smeta ime Bujanovca“, „Skenderbeg neće zameniti Karađorđa u Bujanovcu“, „Vožd ostaje na trgu“, „Raspala se koalicija u Bujanovcu“ i „Provokacija povodom Dana Republike Kosovo“. Ova tema je dospela i na naslovnu stranu *Politike* 6. februara.

Pitanja vezana za održavanje lokalnih izbora u posmatranim opštinama obrađena su u 15 tekstova (25,42%) o politici. Svojom analitičnošću izdvaja s tekst „Sami gaze na kratke staze“, koji su *Večernje novosti* objavile 13. marta, a ukazuje na specifičnost političkog delovanja u ovom delu Srbije.

Za razliku od zapadnog dela Srbije, u kojem grupe građana zauzimaju značajno mesto i često su nezaobilazne u formiranju lokalne vlasti, na jugu Srbije samo neznatan broj njih uspe da pređe cenzus i uđe u skupštinske klupe. Po pravilu, retko koja grupa po osvajanju mandata ostaje na duže staze (*Večernje novosti*, 13. marta 2012. godine, str. 27).

S obzirom na održavanje predsedničkih i parlamentarnih izbora u Srbiji, izveštavanja o posetama kandidata opštinama i predizbornoj kampanji prisutna su u 11 tekstova (18,64%). Posete zvaničnika nekom od gradova u ovoj oblasti praćene su štampanim medijima uglavnom kroz kratke vesti poput sledećih: „Nikolić na mitingu u Pirotu“, „Dačić na konferenciji u Pirotu“, „Dinkić za Evropu, ali...“, „Tadić: Do kraja decenije mreža autoputeva biće završena“, „Jovanović: O predsedniku će odlučivati građani, ne partije“ i sl.

Preostalih 19% tekstova političkog sadržaja odnosi se na teme o

odnosima glavnih političkih snaga na lokalnom nivou. Političke razmirice na lokalnu su najčešće praćene kratkim vestima sledećih naslova: „Ničić i Mirković razmenili uvrede“, „Razrešen Boško Ničić“, „Nova stranka u Pirotu“, „Raspala se albansko-srpska koalicija u Bujanovcu“, „Jaja sa ukusom politike“ i „Politička uskršnja jaja“. Poslednja dva navedena teksta opisuju krajnje neuobičajenu praksu političkog marketinga pojedinih stranaka. Naime, petoro aktivista „Pokreta radnika i seljaka“, obučenih u narodne nošnje, 15. februara su u Zaječaru verbalno napali sveštenike koji su im zabranili da u porti Crkve Vaznesenja Gospodnjeg vernicima dele „politička uskršnja jaja“. Naime, na jajima su uvertali broj tri pod kojim je predata izborna lista te stranke, što je izazvalo revolt kod okupljenih vernika.

Najzad, vredan pomena je i članak „I istok žuri ka Evropi“, objavljen u *Blicu* 15. marta, koji prati realizaciju predloga koji je pre tri godine izneo predsednik opštine Majdanpek Dragan Popović. Reč je o tome da tri okruga (Borski, Zaječarski i Braničevski) otvore regionalnu kancelariju u Briselu. U Briselu uveliko rade tri kancelarije iz Srbije: šumadijska, niška i novosadska.

Popović još naglašava da je prioritet Timočke krajine u slučaju otvaranja kancelarije u Briselu trebalo dati izgradnji infrastrukture, odnosno puteva, pa tek onda u dovođenju stranih investitora i turista (*Blic*, 15. marta 2012. godine, str. 21).

„Glas naroda“

„Glas naroda“, kao kategorija u koju treba svrstati tekstove u kojima „obični“ ljudi koji žive u pograničnim opštinama izražavaju svoje mišljenje i stavove, slabo su čuje – svega 3,01% tekstova pripada ovoj kategoriji.

Najviše tekstualnih jedinica ove vrste, ukupno 14, objavljeno je na stranicama *Blica* u okviru rubrike *Srbija*, odnosno podrubrika kao što su: *Najviše volim u Srbiji*, *Savet dana* ili *Iz mog grada*.

Etničke tenzije u Bujanovcu podstakle su čitaoce da svoja mišljenja izlože u *Politici* u rubrici *Među nama*. Reč je o tekstovima: „Skadarski pesnik Miloš Nikolić“, i „Esad-paša zaslužuje ulicu u Bujanovcu“. Nesumnjivo je da su pomenuta reagovanja podstaknuta širokom medijskom pažnjom koja je pratila pomenute događaje.

No, prostor u ovoj rubrici ustupa se i za izlaganje mišljenja čitalaca o ekonomskim temama koje nisu strogo aktuelne. Navodimo, u tom smislu, dva teksta: „Sajam turizma u Kladovu“ i „Negotin na stranputici“.

U prvom tekstu čitalac iz Kladova Slobodan T. Petrović, osvrućući se na ovogodišnji sajam turizma u Kladovu, održan od 30. do 31. januara, itiče lep primer prekogranične saradnje u oblasti turizma.

Kladovo i Turn-Severin, kao pogranične opštine, zajedničkim pro-

gramima konkurišu za dodelu sredstava fondova Evropske unije namenjenih prezentacije reke Dunav. Kladovo je konkurisalo za rekonstrukciju tvrđave Fetislam i turističkog pristaništa i za sređivanje arheoloških lokaliteta (*Politika*, 7. februara 2012. godine, str. 14).

S druge strane, čitalac iz obližnjeg Negotina Dušan Mikulović daje presek lošeg stanja u svom gradu na sledeći način:

Negotinska preduzeća su zamrla zbog slabe organizacije, nedovoljne kontrole i nedomaćinskog poslovanja i zaboravljene zaštite. Negotin je kao lep grad ostao na stranputici ekonomskih i društvenih događaja. U nedostatku radnih mesta, mladi su najviše nezadovoljni i sve više napuštaju svoj rodni grad i svoje roditelje (*Politika*, 26. aprila 2012. godine, str. 14).

Starenje stanovništva

Kod kategorije „starenje stanovništva“, ustanovljena je slaba zastupljenost tekstova (1,34%), tj. svega osam. Zabrinjavajuća je, prema tome, nedovoljna učestalost medijske pažnje za ovo pitanje; naročito ako se uzmu u obzir razmere ove demografske pojave sa kojim se suočava čitava zemlja – posebno njeni južni i jugoistočni krajevi. No, uprkos malom broju tekstova ove tematike, problem starenja stanovništva je analitički dobro sagledan, posebno u *Večernjim novostima* (pet tekstova).

Problem starenja na republičkom nivou je najdetaljnije obrađen u *Večernjim novostima* – 4. marta objavljen je opširan članak preko cele strane u rubrici *Istraživanja* („2050. biće nas kao 1950“). Kasnije, u dva dobro dokumentovana članka („Promaja kroz Srbiju“ i „Paučina pala na kolenke“) u rubrici *Društvo* problem starenja stanovništva je još slikovitije predložen primerima opština Crna Trava i Trgovište.

Politika je takođe posvetila jedan članak („Prosečna starost u Srbiji 41 godina“) ovom problemu, informišući svoje čitaoce da je Srbija u Evropi na petom mestu prema prosečnoj starosti, odmah iza Nemačke (44), Italije (43), Finske (42), te Austrije i Grčke (41.7). U navedenom tekstu se takođe konstatuje da se u pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije dogodio tokom pola veka najveći pad broja žitelja u nekoliko opština (Crna Trava, Trgovište i Babušnica).

List *Blic*, sa svoje strane, u tekstu „Crna Trava najstarija“, objavljenom 29. februara 2012. godine, upozna je svoje čitace da se prosečna starost u Republici Srbiji u 2010. godini kretala u rasponu od 29,9 godina, koliko je iznosila u Preševu, do 53,5 godina, koliko je iznosila u Crnoj Travi, tako da je razlika između najniže i najviše prosečne starosti iznosila preko 23 godine. A u tekstu „Mladi beže s juga“, objavljenom u *Blicu* 27. februara 2012. godine, najšira javnost se upozna je s činjenicom da se za deset godina broj stanovnika u Jablaničkom okrugu smanjio za 9.000, odnosno u Pčinjskom okrugu za 8.000 hiljada. Slikovito se u članku konstatuje da je „nestao ceo jedan Bosilegrad“, odnosno više od

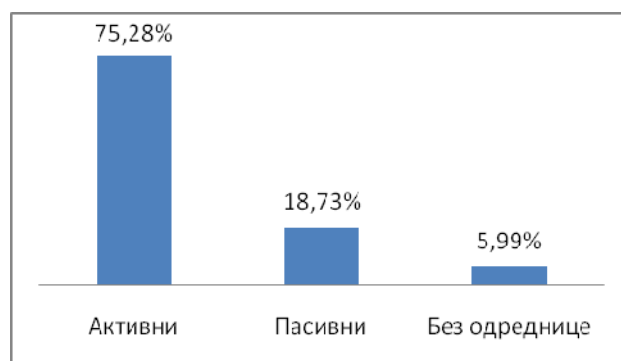
8.000 žitelja, koliko ima ova pogranična opština.

Najsiromašnije opštine Trgovište i Crna Trava, izgubile su po 18, odnosno po 20 odsto stanovništva, ali nigde nema preciznih podataka koliko mladih ljudi se u tom periodu iselilo s juga Srbije. Još je teže doći do informacije koliko je mladih iseljeno iz rodni mesta (*Blic*, 27. februara 2012. godine, str. 20).

Kvalitet tekstova o starenju stanovništva u pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije je na uzornom nivou. Crna Trava i Trgovište se najčešće pominju u tekstovima sa ovom tematikom. Ozbiljnost ovog društvenog problema se očito prepoznaje u uređivačkoj koncepciji analiziranih dnevnih novina u Srbiji. Ipak, čini se da bi trebalo raditi na povećanju učestalosti tekstova koji razmatraju tematiku starenja stanovništva.

Način prikazivanja pograničja u štampanim medijima

Pored tematske analize tekstova koji se tiču pograničnih opština u Istočnoj i Jugoistočnoj Srbiji, način njihovog prikazivanja u štampanim medijima posmatran je i kroz prizmu aktivnog, odnosno pasivnog učešća ovih opština u analiziranim tekstovima. Prema rezultatima istraživanja, pojedinci, institucije, opštine i udruženja ove teritorije su najčešće (75,28%) prikazivani kao aktivni učesnici, odnosno inicijatori aktivnosti. Pri tome, njihova aktivnost je pretežno pozitivna (67,16%). Tekstovi u kojima su posmatrane opštine prikazane kao pasivne zastupljene su sa 18,73%, dok kod 5,99% sadržaja nije bilo moguće jasno odrediti njihov karakter po osnovu ovog kriterijuma (Grafikon 2).

Grafikon 2. Aktivnost ili pasivnost aktera opisanih u tekstovima o pograničnim opštinama

Graph 2. Activity or passivity of actors described in texts about borderland municipalities

*ZNAČAJ KOJI SE PRIDAJE TEKSTOVIMA
O POGRANIČNIM OPŠTINAMA*

Većina od 598 objavljenih tekstova o događajima i pojavama u pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije objavljena je u okviru rubrike *Srbija* (Tabela 4). Tokom radnog dana *Politika* odvaja dve strane za ovu rubriku, *Večernje novosti* od četiri do pet strana, dok *Blic* rubrici *Srbija* posvećuje najviše prostora.

Tabela 4. Ukupna zastupljenost tekstova po rubrikama

Table 4. Total representation of texts in sections

Rubrika	Ukupno tekstova	
	Brojčano	Procentualno
Politika	31	5,18%
Društvo	56	9,36%
Ekonomija	52	8,70%
Kultura	14	2,34%
Srbija	416	69,57%
Sport	17	2,84%
Dodatak	12	2,0%

Ovo, svakako, objašnjava najveći broj objavljenih tekstualnih jedinica u svim kategorijama u *Blicu* u odnosu na preostala dva dnevna lista. Na primer, u *Blicu* je u analiziranom periodu objavljeno 115 tekstova koji se odnose na probleme siromaštva, infrastrukturne opremljenosti naselja, zdravstvene i socijalne zaštite. S druge strane, *Večernje novosti* i *Politika* su objavile daleko manji broj tekstova ove tematike – 41 i 2, respektivno (Tabela br. 2).

Tekstovi sa temama iz pograničja ređe zauzimaju prostor u ostalim rubrikama kao što su: *Politika*, *Društvo*, *Ekonomija*, *Kultura*, *Sport* i dr.

Vest je, kao osnovni oblik novinarskog izražavanja, najzastupljenija u svim listovima, premda su prisutni i izveštaji, komentari, članci, kao i reportaže; ona dominira u obradi svakodnevnog života ljudi u pograničju. Vest je dominantna forma u *Večernjim novostima* i *Blicu*, dok *Politika* neguje žanrovsku raznovrsnost u obradi tema iz pograničja.

*GEOGRAFSKA POKRIVENOST TEKSTOVA
O POGRANIČNIM OPŠTINAMA*

Pod geografskom pokrivenošću podrazumeva se izveštavanje iz različitih krajeva pograničja, uključujući i gradska naselja i sela. Pograničje Istočne i Jugoistočne Srbije obuhvata teritorije 14 opština i dva grada približne veličine – Pirot i Zaječara (Tabela br. 1).

Analiza empirijskog materijala sakupljenog za potrebe ovog rada pokazuje da opštine pograničja Istočne i Jugoistočne Srbije nisu

ravnomerno zastupljene u štampanim medijima u analiziranom periodu (Tabela 5). To se može pripisati, u prvom redu, velikoj heterogenosti ovog područja koja se ispoljava na raznim poljima – ponajviše u domenu demografije. Na osnovu predočenih podataka može se konstatovati da su neke opštine neznatno prisutne u medijima; na primer, Bosilegrad, Dimitrovgrad, Preševo i Trgovište.

Tabela 5. Zastupljenost pograničnih opština u analiziranim štampanim medijima

Table 5. Representation of borderland municipalities in analyzed printed media

Opština	Kvalitet života	Ekonomija	Politika	Kultura	Starenje stanov.	Glas naroda	Ukupno
V. Gradište	15	8	3	1	/	/	27
Golubac	7	2	2	11	/	/	22
Majdanpek	18	7	3	/	/	1	29
Negotin	22	7	4	8	/	2	43
Kladovo	11	16	2	6	/	1	36
Knjaževac	18	17	/	8	/	2	45
Zaječar	29	14	11	31	/	4	89
Babušnica	10	2	1	2	1	/	16
Dimitrovgrad	7	1	2	2	/	/	12
Pirot	84	38	12	43	2	6	185
Crna Trava	9	/	1	1	2	/	13
Bosilegrad	7	/	1	2	1	/	11
Trgovište	8	4	2	2	2	/	18
Surdulica	5	2	1	1	/	/	9
Preševo	5	/	9	/	/	1	15
Bujanovac	12	7	5	3	/	1	28
Ukupno	267	125	59	121	8	18	598

S druge strane, primećuje se osetna razlika po pitanju učestalosti izveštavanja iz gradova približno slične veličine poput Zaječara i Pirota. Da bi se detaljnije sagledale varijacije po osnovu geografske pokrivenosti opština u štampanim medijima, urađena je dodatna analiza pokrivenosti koja se odnosi na prvu kategoriju – kvalitet života. Naime, kao što to pokazuju prethodno prikazani rezultati, u okviru ove tematske oblasti je evidentiran najveći broj tekstova. Otuda je geografska zastupljenost tekstova o pograničnim opštinama utvrđivana za teme koje potpadaju pod kategoriju kvaliteta života, i to za prvu i treću podgrupu (videti Grafikon br. 1 i Tabelu br. 3). Težište je bilo na utvrđivanju razlike u medijskom predstavljanju Zaječara i Pirota.

I podgrupa. Uprkos sličnim karakteristikama ova dva grada (broj stanovnika u gradu, ukupan broj stanovnika, površina teritorije), analiza

njihovog prisustva u dnevnim novinama *Politika*, *Večernje novosti* i *Blic* pokazala je prilično iznenađujuće rezultate. Od 158 tekstova (Grafikon br. 1) koji se odnose na teme siromaštva, infrastrukturne opremljenosti, zdravstvene i socijalne zaštite, njih 71 se odnosi na područje Grada Pirota. Pri tom, najviše je vesti (55), a potom slede izveštaji (11) i članci (5) koji sadrže i fotografije. S druge strane, iste teme na području Grada Zaječara su praćene u 14 tekstova – 13 vesti i jedan izveštaj.

Zanimljivo je da su u odnosu na Zaječar medijski „pokriveniji“ Knjaževac i Negotin (sa po 17 tekstova), kao i Majdanpek (15). O prilikama u Negotinu i Bujanovcu po pitanju unapređenja kvaliteta života posvećeno je 10, odnosno sedam tekstova., dok Golubac i Preševo uopšte nisu bili predmet medijske znatizelje u ovom smislu.

III podgrupa. Više od polovine tekstova koji se bave svakodnevnim životom tzv. „običnih“ ljudi (Grafikon br. 1) odnosi se na pirotski kraj. U prenošenju neobičnih iskustava ljudi ovog kraja široj javnosti najčešće su korišćene reportaže i članci opremljeni prigodnim fotografijama (posebno u *Blicu*). Iz Negotina je stiglo šest priča, a potom slede Majdanpek (tri teksta), Kladovo (dva teksta), te Zaječar i Knjaževac sa po jednim napisom.

ZAKLJUČAK

Analiza objavljenih tekstova u periodu od 1. februara do 30. aprila 2012. godine pokazuje da pograničje Istočne i Jugoistočne Srbije nije odsutno iz štampanih medija, ali kvantitet i kvalitet prisustva, odnosno odsustva, varira u zavisnosti od tematskog područja (kvalitet života, ekonomija, kultura itd). Tromesečna analiza odabranih dnevnih novina u Srbiji pokazala je da teme o ljudima, pojavama i procesima u pograničju nisu zapostavljene. O tome svedoči i činjenica da je u analiziranom periodu u *Politici*, *Večernjim novostima* i *Blicu* objavljeno 598 tekstualnih jedinica. Ipak, tekstovi su retko utemeljeni na istraživačkom novinarstvu – ubedljivo je prisutna vest kao osnovni faktografski oblik novinarskog izražavanja (najviše u *Blicu* i *Večernjim novostima*).

Problem starenja stanovništva, koji je posebno izražen u ovom delu Republike Srbije, obrađen je celovito u svim analiziranim dnevnim listovima kroz analitičke oblike novinarskog izraza; pre svega, članak. Međutim, učestalost tekstova o demografskom starenju je nesrazmerna ozbiljnosti ovog društvenog problema. U odgovarajućoj meri su zastupljene teme iz oblasti ekonomije i kulture. Ohrabruje, pri tome, rezultat da se svaki peti tekst odnosio na sadržaje iz kulture što povoljno utiče na prevazilaženje duboko ukorenjene predrasude o granici kao nekoj vrsti kulturne provincije.

Rezultati istraživanja pokazali su da štampani mediji nacionalnog značaja najčešće (četvrtina svih objavljenih tekstova) izveštavaju o

širokom spektru pitanja kvaliteta života ljudi u pograničju. Što se tiče povoda za pisanje o pograničnim opštinama, najveći broj objavljenih tekstova izveštava o preduzimanju konkretnih mera na unapređenju kvaliteta života ljudi u lokalnim samoupravama – dodela socijalnih stanova, dodela stipendija, otvaranje vrtića, izgradnja, održavanje i rekonstrukcija lokalne infrastrukture, pomoć u zapošljavanju medicinskog osoblja u cilju podizanja nivoa zdravstvene zaštite i sl.

Vredan pomena je i rezultat da se život tzv. „običnih ljudi“ opisuje u tridesetak tekstova, i to pretežno kroz zapise u formi reportaže i članka. Raduje saznanje da se u žiži medijske pažnje nalaze, recimo, uspešni učenici, ugledni stručnjaci koji su ponikli u pograničju, ljudi neobičnih zanimanja, te čuvari tradicije. O ljudima ovog kova se, inače, ređe piše u novinama nacionalnog značaja.

Analiza tekstova o pograničju u štampanim medijima u ovom radu pokazala je i jedan indikativan rezultat u smislu geografske zastupljenosti. Naime, Pirot ima veliko preimućstvo po pitanju zauzimanja medijskog prostora u analiziranim novinama; ovaj grad na Nišavi je medijski skoro dva do tri puta pokriveniji u odnosu na Zaječar – grad približno istih obeležja (površina, broj stanovnika, središte okruga). Ovu različitost moguće je, među ostalim faktorima, pripisati aktivnosti, odnosno pasivnosti ovih gradova. Naime, najveći broj tekstova o Pirotu proistekao je iz inicijative gradskih vlasti, institucija, udruženja i pojedinaca, što ukazuje na njihovo aktivno delovanje. Tako je, recimo, mera lokalnih vlasti u Pirotu da finasijski pomogne zapošljavanje deset lekara u ovdašnjoj bolnici i domu zdravlja medijski propraćena u sva tri dnevna lista. Kako ovo nije usamljen slučaj izveštavanja o istom događaju u različitim medijima, to u velikoj meri utiče na veliku zastupljenost Pirotu u ukupnom broju objavljenih tekstova o pograničju Istočne i Jugoistočne Srbije.

LITERATURA

- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, Illinois: Free Press.
- Валић-Недельковић, Д. (2008). Слика Косова у дневним листовима у Србији – мониторинг Мађар соа и Блица. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, 33(1): 281-299.
- Вајда, П., Шипош, М., & Војаковски, Д. (2002). Једнакост пред законом, заштита у стварности: Закон о мањинама и пракса у Пољској. У: Биро, А. & Ковач, П. (Ed.): *Различитост на делу* (203–235). Нови Сад: Центар за мултикултуралност.
- Голубовић, Н. & Голубовић, С. (2011). Искљученост са тржишта рада у Јужној и Југоисточној Србији. *Теме*, 35 (4), 1475–1493.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. London: Sage.

- Милетић, Р. (2006). Одабрана обележја неравномерног регионалног развоја у Србији. *Гласник Српског географског друштва*, 86(2):177-190.
- Милетић, Р., Годоровић, М., & Миљановић, Д. (2009а). Приступ неразвијеним подручјима у регионалном развоју Србије. *Зборник радова географског института Јован Цвијић САНУ*, 59(2): 149-171.
- Милетић, Р., Миљановић, Д., & Годоровић, М. (2009б). Индустијски градови у транзицији – проблемска подручја. *Гласник Српског географског друштва*, 89(3), 191-206.
- Милић, В. (1978). *Социолошки метод*. Београд: Нолит.
- Миливојевић, С. (2010). Деца у медијском огледалу. *Protocol Communications*, 15, 41–60.
- Милошевић-Радуловић, Л. (2011). Старији људи и проблем старења становништва у медијима у Србији: анализа садржаја штампаних медија. *Теме*, 35 (4), 1389–1406.
- McCombs, M., & Shaw, D. (1972). The Agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36, 176-187.
- Петровић, Ј. (2011). Писменост и образовна структура становништва пограничних општина Источне и Југоисточне Србије: потенцијал развоја или фактор социјалне искључености. *Теме*, 35 (4), 1495–1520.
- Пралица, Д. (2010). Анализа медијског дискурса одабраних штампаних медија о трансформацији војвођанских локалних радио-станица. *Protocol Communications*, (16), 89–103.
- Симеуновић, Н. (2009). Третман Рома у штампаним медијима у Србији. *Protocol Communications* (10), 71–91.
- Стаменковић, С.Ђ. (2004). Нека актуелна питања просторне организације мреже насеља и релевантни демографски проблеми у Србији. *Демографија*, књ. 1, 112-134.
- Тодоровић, Н. (2009а). Третман књиге у српским медијима (1). *Protocol Communications*, (12), 143–170.
- Тодоровић, Н. (2009б). Третман књиге у српским медијима (1). *Protocol Communications*, (13), 119–142.
- Торлак, Н. (2011). Медијска слика жене у Србији. *Protocol Communications*, (19), 39–52.
- Шехић, Д., & Шехић, Д. (2007). *Географски атлас Србије*. Београд: MONDE NEUF d.o.o.; Политика.
- Шушњић, Ђ. (1973). *Критика социолошке методе*. Ниш: Градина.

Milovan Vuković, Danijela Voza, Dejan Riznić, University of Belgrade, Technical Faculty, Department of Engineering Management, Bor

BORDERLANDS OF EASTERN AND SOUTH-EASTERN SERBIA IN THE PRINTED MEDIA OF NATIONAL IMPORTANCE

Summary

It has been known for a long time that the media are powerful in shaping public awareness and definition of public discourse. The aim of this study is to investigate the way the printed media reporting on people, events and processes in the border-

lands of Eastern and South-Eastern Serbia. It may be assumed that the image of municipalities in this area can have an impact not only on attitudes of general public toward them, but also on their willingness to help the future development of these local communities.

The paper presents results of quantitative and qualitative content analysis of daily newspapers in the period from February 1 to April 30, 2012, with the aim to establish a media image of border municipalities and population (people) in various areas of social life (economy, politics and culture). The results show that Serbian print media of national importance usually report about broad range of issues concerning the life quality in border regions. The most common reasons for writing about the border municipalities are concrete measures to improve the quality of life in local communities - social housing allocations, awarding of scholarships, opening daycare, construction, maintenance and reconstruction of local infrastructure, assistance in medical staff employing in order to raise the level of health care etc.

Analysis of media reports about borderlands of eastern and south-eastern Serbia in this study shows indicative results in terms of geographic distribution of texts. Pirot has a great advantage in terms of taking the media space in the analyzed newspapers. This city, located on Nisava river, is almost two to three times more represented in print media compared to Zajecar - a city roughly the same characteristics (size, number of inhabitants, the district center). This difference can be, among other factors, attribute activity, or passivity of these cities. The largest number of articles about Pirot resulted from the initiative of the city authorities, institutions, associations and individuals, indicating their active participation.

With the problem of aging population, which is especially significant in this part of Serbia, has been dealt comprehensively in all the daily newspapers in the analytical form of journalistic expression, primarily article. However, the frequency of articles about the aging of the population is disproportionate to the seriousness of the social problem. Encouraging is the results that one in five media release relates to culture which has effect to overcome the deep-rooted prejudices of the border as a kind of cultural province.

